

811.163.41'282.2(497.6-15)
811.163.41'342.41(497.6-15)
<https://doi.org/10.18485/sj.2018.23.1.29>

ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА*
Универзитет у Бањалуци
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 04. 01. 2018.
Прихваћен: 29. 01. 2018.

СУДБИНА ВОКАЛСКИХ СКУПИНА У ГОВОРУ БАСТАСА (КОД БОСАНСКОГ ГРАХОВА)

На основу релевантних примјера, у овом раду првенствено се сагледавају начини неутралисања појединих вокалских скупина у говору Срба једног босанскограховског села. Рад има циљ да се прикаже судбина вокалских скупина у истраженом пункту и, на основу постојеће литературе, одреди његово мјесто у западнбосанским српским говорима као целини.

Кључне ријечи: вокалске скупине, сажимање (контракција) вокалских скупина, неутралисање вокалских скупина, српски ијекавски говори западне Босне, источнохерцеговачки (херцеговачко-крајишки) дијалекат.

I. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

1. Село *Бастаси* (етници *Бастаӣн*/*Бастаӣнин* и *Бастаӣнка*, ктетик *б̄ист̄а̄шк̄и*) налази се у доњем Ливањском пољу, на тремеђи ливањске, граховске и гламочке општине, а административно припада граховској општини. Смјештено је у подножју планине Старетине, отприлике на половини пута између Ливна и Босанског Грахова, на око 750 метара надморске висине. Простире се на дужини од приближно седам километара – на западу се граничи са граховским селом Нуглашицом, а на истоку са Богдашима, који припадају ливањској општини.

* dragomir.kozomara@ff.unibl.org

До краја 1994. године у Бастасима је у око 65 породица живјело отприлике 170 становника, искључиво православне вјероисповијести. Због ратних збивања, крајем 1994. године комплетно становништво било је расељено, а куће готово у потпуности уништене. Послије потписивања Дејтонског мировног споразума мањи дио предратних становника уз помоћ међународне заједнице обновио је имовину и вратио се у Бастасе. С обзиром на то да је повратничко становништво углавном старије животне доби, природна селекција учинила је своје, тако да данас у селу живи свега петнаестак становника.

2. Становништво Бастаса веома мало зна о свом поријеклу. Већина о том не зна готово ништа, а они који нешто „знају” о својим коријенима, углавном кажу да су се доселили „из Далмџнције”. И М. Петрић (Петрић 1961: 37) у дијелу рада у којем говори о поријеклу становништва доњег Ливањског поља констатује да је више од половине Срба ијекаваца поријеклом из Далмације. Помињући Бастасе, исти аутор наводи и сљедеће: „Seljaci причају да је село dobilo naziv po potoku Bastašici, a i po tome што је ovdje bila nekakva rimska vojska koja se zvala Bas’. U selu, na mjestu zvanom Crkvina, otkopano je nekoliko fragmenata rimskih nadgrobних spomenika. Ima i srednjovjekovnih nadgrobних spomenika; svi su bez natpisa i ornamentike. Po svemu sudeći, ovdje je postojalo jedno staro naselje” (Петрић 1961а: 72). На истом мјесту Петрић је навео тадашње родове који су живјели у Бастасима, њихово поријекло и крсну славу.

3. Према општој класификацији (в. Драгичевић 1986: 226–228, Ивић 1996: 146 и Драгичевић 2001: 86–87) говор Бастаса по својим особинама припада источној скупини сјеверозападног огранка источнохерцеговачког (херцеговачко-крајишког) дијалекта. Овај говор до сада није био предмет обимнијих дијалектолошких радова. Скромни прилози аутора овог рада: необјављени дипломски рад *Фонетске особине говора села Бастаса* (Козомара 2000), *Млинарска терминологија Бастаса* (Козомара 2002), те прије двадесетак година попуњен упитник приликом прикупљања дијалекатске грађе за потребе израде *Српског дијалектолошког атласа* – једини су радови који су за тему имали искључиво говор Бастаса. Проф. Н. Рамић, изучавајући јаговску проблематику у говорима југозападне Босне, дио дијалекатске грађе узео је и из говора Бастаса, који су му, између осталих, били један од пунктова истраживаног ареала (обједињене радове в. у Рамић 2010). Проф. М. Дешић у студији о западнобосанским ијекавским говорима (Дешић 1976) допирао је до Бастасима сусједне Нуглашице. У вези са говором Бастаса треба поменути и рад Ђ. Чустовић о говору становништва Ливањског поља (Чустовић 1961), гдје је нешто података (не баш поузданих) дато и о говорним особинама Срба ијекаваца. У оквиру дијалекатских истраживања говорā централне, југоисточне и југозападне Босне (БХДЗБ 1990) Бастаси се нису нашли на списку пунктова, а најближе истражени пунктови српских говора били су већ помињано сусједно село Нуглашица и ливањско село Бојмунте, које је од Бастаса удаљено десетак

километара источно према Ливну. И за податке који су се тамо нашли мора се рећи да су готово неупотребљиви¹.

4. Свестраније изучавање српских ијекавских говора западне Босне започето је монографијом о змијањском говору (Петровић 1973). Три године касније објављена је најобимнија и засад непревазиђена студија о западнобосанским ијекавским говорима (Дешић 1976). Послије двадесетак година описани су ијекавски поткозарски говори (Далмација 1997). Слика о говорном стању у српским западнобосанским говорима касније је у неколико наврата употпуњавана краћим радовима, а они релевантнији за овај рад биће и овдје поменути. Сагледавањем општег стања у наведеним и још неким другим радовима, на основу прикупљене дијалекатске грађе овдје ће се приказати судбина вокалских скупина (прије свега њихово сажимање) у говору Бастаса и на основу тога одредити његово мјесто у укупности српских западнобосанских говора.

II. ГРАЂА

5. У облицима неколико именица, те глагола *јахати* скупина *aa* < *аха* сажима се у једно дуго *a*: *изијо* два тањира *grā*, *нѐмā* *grā* ђвок лѐта; *јѐдан* *sāt*, *имā* по *sāta* да је *tū*, нѓге се ѓсјекошѐ *ѓ-стрā*; *знāла* *jāti* на кѓњу, *āj* па *ћу* те *пѓјати* на магарцу, *јзјала* на њу, *јзјати* на магаре.

Група *aa* < *aја* такође се сажима у *ā* у формама глагола *стајати*: *стāла* свѓ нѓћ, *стāле* до Л^нјевна, нѓ море *стāти* на нѓгами.

У бројевима од `11 до `19 неакцентована медијална група *ae* редовно се сажима у *e*: *јѐданѐз* *дāнā*, *јѐданѐстѓро* *гѓвѐдā*, *двāнѐст* *навильākā*, *двāнѐсти* *дāн* *дāнас*, *тринѐстѓро* *чѐљāди*, *чѐтрнѐст* *вѓловā*, *петнѐстак* му *дāна*, *имā* *иѓснѐст* *улиштā*, *осāмнѐст* ми *гѓднā* било, *дѐвѐтнѐсти* *мāj* и сл.

У упрошћеном облику броја *двадесет* ова скупина је акцентована и сачувана: *двāест* или се неутралише slabим прелазним гласом *j*: *двā'ест*.

Чува се и онда кад се формира након губљења позиционо нестабилног сугласника *j*: *вāѐ* (= увијек) се сјѐтѓм, у *тѓплѐ* *крāеве*, *лāе* свѓ нѓћ, *јдāе* *ћѐр* итд.

У облицима именица *аеродром* и *аероплан* иницијална секвенца *ae* упрошћава се неутралисањем првог дијела секвенце: *јдѐ* на *ѐродрѓм*, *ѐно* *ѐроплāна*.

¹ Аутор овог рада рођен је у Бастасима и веома добро му је познат говор Срба доњег Ливањског поља. Због очигледних грешака присутних у два последња наведена рада – у даљој анализи неће се више ни помињати.

У сантхијским везама скупина *a-e* која настаје након губљења интервокалног *j* из енклитике *је* понекад се сажима у \bar{a} , али много чешће остаје несажетом:

кò $\bar{g}\bar{a}$ нàпò, кò $\bar{g}\bar{a}$ гледò, штà $\bar{g}\bar{a}$ ўјело, кò $\bar{g}\bar{a}$ дòшла, кò $\bar{g}\bar{a}$ тò причала, чò $\bar{g}\bar{a}$ тò цўра, чò $\bar{g}\bar{a}$ зèмља, тòга и трàва;

бò $\bar{l}\bar{a}$ е дòшла, Милéвà е кўпила, дòбрà е бò $\bar{l}\bar{a}$, знà е свàко, имà е свўђе, дòвà е међа, дòндà е и кума-Иле дòшò, днà е садè бò $\bar{l}\bar{a}$, дндà е пòчò рàт, дтудà е с'јевало, и сàдà е лàко, тўдà е гàдно, штèтà е нè хела и сл.

Финална скупина *ao* < *ал* која није акцентована обично се сажима у \bar{o} . Ова промјена најчешће се огледа у ликовима глаголског придјева радног и потврђена је мноштвом примјера:

бò \bar{a} се кàменом, бèдèнисò цўру, б'јèжò àмо, бò \bar{a} се д̀вноћ, бò \bar{a} плàст, в'јèнчò се, в'рò \bar{a} се, дўго гàздòвò, глèдò ў ну, нè дò му бок, није дозвà $\bar{l}\bar{o}$, дозвò $\bar{l}\bar{a}$ вò му свè, до-чèкивò је, дўговò ми п'ићу (= сијено), жвàкò кòр'цу, Јовò запòцò, засòкò рукаве, зòимовò на двòру, јесам имò, ìскипò дрва, ìскопàвò трèсет, јàв'лò ми, јàу'кò свў нòћ, сирòма јèчò, кàзòвò нам, кàзò нòјзи, кàпàрисò и Мàте, Љдà кòвò нòже, кòпò испòт кућè, кўвò се кўпус, кўмовò ми Милан, кўловò ў Ђапама, кўсò сўпу, кўцò (= цијèпао) дрва, лàгò ми, лàдовò на Трињивама, лàбò Лйско, лèгò дàнаске, вòђе лèжò, лèмò га, лèтò зà нòм, мàзò мàст нà крув, мўћкò нèшто, нàбасò на међèда, нàбàцò пòт краве, нàдò се, нàзишò кума-Миле, нàзўвò на бòсу нòгу, нàјò прàво, нàкрò се, нàкутовò им свèгà, нàмузò зèру, нàпишò нèшто, нàпò ме, нàрàстò мàли, нàрèстò лèтòс, нàсјетовò ме, па ме нàћерò, нàшиò и ў нивами, дòбукò се, шлèпан óдò!, одржàвò крàву, джèгò се, није се окупò, дпрò кòсе, дстò тàмо, дтицò ми прèст, дтишò ў гору, пàдò двàпòт, пèкò брàвче, тў плàндòвò, подàишиò ме, пòслушò би, поткраћивò је, пòшиò на прèло, прèорò Долац, поштèно рèкò, рикò Зèкоња, рòбòвò ц'јèли живот, рўковò се, сàбрò гòведа, сачўвò ме, сјèкò дрва, спàдò с кòлà, стрàдò у Шегртије, сўкò брке, дўго тèпò, тèсò кòље, хўдò га, ўбрò јàгòдà, ўвукò бр'н'цу, ўглèдò га, ўћерò ме ў лаш, ўшò ш н'йм, ц'јèпò дрва, вàздà нèшто чàчкò, чèкò те, чèшò се дт кућу, чўвò га, швàјцòвò дўго, швèрцòвò дўвàn, шиишò се...

Акцентоване скупине некад се чувају: брò \bar{o} дрèњке, свè му дà \bar{o} , звò \bar{o} Стàну, знò \bar{o} писати, клà \bar{o} јàње, крò \bar{o} кўпус, сйноћ нò \bar{o} , дўго прò \bar{o} , вòђе стò \bar{o} , или се сажимају у \bar{a} : брà тикве, свè му је дà, нè знàм кàко сè звà, није знà, клà пйлàт, крà брòсове, јòпèт нà, није се прà, штò си стà \bar{a} ².

Финална скупина *ao* сажима се у \bar{o} и у ограниченем броју именица: ìмалà вòтò, дòбар му кòтò, пòкупй дрò пйлàт, дòшò Пàвò, ìдè у нàкò, дòбар пòсò, тўп ми свèдò, дстò јèдан чàвò.

Контракција завршне секвенце *ao* спроводи се и у придјеву *округао*: прàво окрúгò, окрúгò у лицу и сл.

² Типове оваквог сажимања налазимо само код Дешића (Дешић 1976: 73–74), и то тамо гдје су навођени примјери за зону \bar{a} (о зони \bar{a} и \bar{o} в. у т. 11). Овакви примјери сажимања често се могу чути и у говору Срба из осталих села доњег Ливањског поља, а биљежени су и у говору требавских Срба (Драгичевић 2002: 206), што значи да они нису посебна специфичност говора Бастаса као зоне \bar{o} , те да појаву треба додатно истражити.

За прилог *жао* правило је као за придјеве типа *брао* – група *ао* остаје несажетга: *ж̄а̄о* ми је, било *ѣ̄м ж̄а̄о* и др., или се сажима у *а̄*: *в̄а̄зда* ми *ж̄а̄*, *ж̄а̄* ми *г̄а̄* је итд.

Медијална скупина *ао* зна за сажимање у *а̄* без обзира на то да ли је акцентована или не: остала *ж̄а̄вица*, извади *ж̄а̄вицу*, мђја *з̄а̄ва*, Милкиној *з̄а̄ви*, *т̄о с̄е* звало *к̄љ̄уч̄ан̄ца*, пластична *к̄уп̄ан̄ца*, *в̄а̄зда* б̄иј̄о *н̄а̄п̄ак*, *п̄р̄аво н̄а̄п̄ака*, *н̄а̄п̄ако* му било, др̄вен̄е *с̄ан̄е*, д̄ј̄ечӣн̄е *с̄ан̄це*.

Контраховање у *о̄* спроводи се у облицима именице *умиваоник*: *н̄а̄пољу* је *умив̄о̄ник*, *ѣ̄но сап̄уна* на *умив̄о̄нику*.

Медијална секвенца *ао* > *о* у ликовима именице *саобраћај*: *зл̄о* је *та̄ј с̄о̄бра̄ћај*, *г̄ӣн̄е* се у *с̄о̄бра̄ћај*³.

Скупина *ао* < *ахо* сажима се у *а̄* у облицима именице *Грахово* и њеним дериватима: *ѣ̄д̄е ѣ̄з Гр̄а̄ва*, *та̄ки* су ти *Гр̄а̄в̄љ̄ани*, *о̄де* *ѣ̄ Гр̄а̄во*, *ѣ̄дар̄и* *гр̄а̄вац* (= врста вјетра), *гр̄а̄в̄ски* лопови.

Сасвим је обично: *н̄а̄орм̄алан*, *н̄а̄орм̄ална*, *н̄а̄орм̄ално*⁴.

Везник *као* обично се јавља у облику *ко*, при чему је ово *о* редовно кратко: *св̄едно ко* да гл̄е̄д̄аш, *ѣ̄д̄е ко* мђмак, *п̄ѣ̄че ко* *п̄ѣ̄шка*, *ко ѣ̄ ти*, *ко* да би ме *п̄ӣт̄о*, *п̄ѣ̄ва ко* *сл̄ав̄у*⁵.

У посебним говорним ситуацијама умјесто *као* и може се чути *кај* и *ки*: *п̄р̄љ̄ав кај* *п̄р̄асе*, *д̄обар кај* *кр̄ѣ̄в*; *ч̄ӣст ки* *с̄уза*, *св̄едно ки* *ц̄ѣ̄ра*, *ки* *ст̄а̄ри ст̄а̄рац*⁶.

Група *-ау-* контрахује се у *а̄* у формама глагола *унаучити се*: *ѣ̄п̄а̄чила* се *св̄а̄*, *ѣ̄п̄а̄чило* се *бр̄а̄шно*.

Редовно је *зувар* (< *за ухар*): *з̄ѣ̄вар* би било, *з̄ѣ̄вар* ти је *ѣ̄ т̄о* и сл.

Почетна скупина *ау* неутралише се у облицима именице *аутобус* и обично је: *п̄р̄о̄ђе ав̄т̄о̄бус*, *о̄т̄ш̄о* с *ав̄т̄о̄бусом* итд.

6. Група *-еѣ-* < *-еје-* обавезно се контрахује у *ѣ̄* у прилогу *свеједно*: *м̄ѣ̄ни је св̄едно*, *св̄едно* *ко* да гл̄е̄д̄аш, *н̄ѣ* *би* му *св̄едно* и сл.

³ „Кратко *о* је забиљежено код поменутог везника *као* и у *с̄о̄бра̄ћај*, *с̄о̄бра̄ћајн̄а*, гдје *ао* није било на апсолутном крају ријечи (као што је то случај са већином осталих примјера) и гдје је *а* било под акцентом” (Дешић 1976: 78).

⁴ Тако је и у ливањско-дувањском говорном типу (Рамић 1999: 304).

⁵ „За *ко* претпостављамо да је добијено контракцијом, уз накнадно скраћивање вокала *о*” (Николић 1991: 215).

⁶ Везник *ки* познат је низу других говора. О тумачењима његовог поријекла в. у Дешић 1976: 80 и литератури на коју је тамо упутио. У Дешићевој грађи нема потврда за облик везника *кај*. Овај везник свој коначни лик највјероватније је добио у процесу: *као* *и* > *ка* *и* > *кај*.

Сантхијска скупина *e-e* формирана након елиминисања сонанта *j* из енклитике *је* зна и за сажимање и за чување:

бѡлѣ било нек сѡт, *бѡлѣ* у нѡске, *хѣ* бѡла, вѡдѣ *хѣ* д^нјете;
какве е вѡље, *кѡме* е ишѡ, *кѡ-хѣ* е водити, *донѣзде* е вѡмо итд.

Неакцентована финална скупина *-eo < -ел* у радном глаголском придјеву најчешће се своди на *-ѡ*:

ѡвѡ ме хѡћа, *зѡузѡ* трѣт^ну, *изѡв* мѡгаре, *нѡвѡ* га нѡ воду, тѡ сам *нѡчѡ*, *ѡбузѡ* га ѡко пѡса, *ѡпаѡ* се пѡрип, *ѡдузѡ* му пѡшку, *прѣдузѡ* ме (у картању), *прѣпѡ* крѡву, *прѣузѡ* нѡ се, *прѣпѡ* кѡња, *прѡчѡ* ѡпанке, *рѡзапѡ* стрѡшло, *рѡзѡв* се од жѣнѣ, бѡ-га *сѡпѡ*, *ѡвѡ* и у пѡдрум, *ѡзо* њѡву пѡполи итд.

У неким случајевима ова скупина остаје сачувана: *зѡмѡв* сн^нјѣк, *нѡвѡв* га на тѡнак лѣд^т, *ѡплѡв* крошњу, *пѡмѡв* испѡт крѡвѡ.

Чува се и кад је акцентована: *жѡвѡ* жѡто, *клѡвѡ* у дрво, у камѣн, *плѡвѡ* крѡтѡ, свѡвѡ ме дѡ кућѣ.

Сажимање скупине *-eo > -ѡ* спроводи се и код неких именица и придјева:

тѡ је мѡј *ѡнѡвѡ*, имала јѣдан *кѡнчѡ*, прѡсѡ *пѣпѡ*;
вѣсѡ бѡјѡ!, прѡво *ѡѡвѡ*, *кѡсѡ* ми је кѡпус, дѡнас нѣшто *нѣвѡсѡ*, *прѣѡѡвѡ* за кѡвати.

Секвенца *-eo-* потпуно се неутралише у облицима именице *метеоролог*: добар *метрѡлог^к*, јѡвљѡју *метрѡлози* кѡшу, рѡвѡцкѡ су бѡљѡ *метрѡлози*.

Неутралисање вокала у из групе *eu-* забиљежено је у лексеми *еурокрем*: вѡлѡ *ѡрокрѡм*, нѡмажи *ѡрокрѡм⁷*.

7. Скупина *ии*, која се често (не и обавезно) формира након губљења међувокалског *j*, контрахује се у *и*: бѡјѡ *бѡстрѡ*, *бѡгѡтѡ* ѡд нѡс, свѣ *бѡлѡснѡ*, *Бѡулѡна* кѡћа, *зѡрѡвѡ* од мѡмка, *Илѡна* жѣна, хѣ ѡнѡ *кѡтѡица*, *Марѡица* Шѡгрт, нѡсам *нѡчѡ*, зѡпадошѣ га *нѡвѡ* ѡпанци, *пѡмѡтнѡ* ѡд мене, Дрѡгица *Пѡрѡна*, бѡјѡ *сѡвѡчѡ*, пѡсве *слѡбѡ*, *стѡрѡ* лѡуди, згѡдна ми ѡвѡ *чѡкица*, *чѡ* си тѡ и др.

Група *-ио < -ил* у облицима глаголског придјева радног најчешће се укида интерполацијом сонанта *j*:

бѡјѡ ѡси, *брѡниѡвѡ* се, *бѡниѡвѡ* се, *вѡдиѡвѡ* меда, *вѡдиѡвѡ* Урѡша, дѡнаске се *врѡтиѡвѡ*, *врѡтиѡвѡ* се ѡвѡдѡ, свѡшта *гѡвѡриѡвѡ*, *ѡѡлазиѡвѡ* лѡни, *зѡвадиѡвѡ* се ш њѡм, зѣру *зѡкѡснѡиѡвѡ*, *изѡлазиѡвѡ* у Гор^нцу, *изѡлиѡвѡ* плѡчу, *јѡвиѡвѡ* да је стѡгѡ, *кѡсиѡвѡ* у Шѡгртѡије, *крѡстиѡвѡ* га пѡп Шѡшум, *кѡтиѡвѡ* мѡсти, нѡје *мѡслиѡвѡ*, *навѡлиѡвѡ* ићи, *навѡлиѡвѡ* чѣлу, *нѡсиѡвѡ* пѡсмо, нѡшта нѡје *ѡкусиѡвѡ*, *ѡпазиѡвѡ* се жѣнити, свѣ *ѡставиѡвѡ*, вѡзда се *пѡтиѡвѡ*, *прѡишиѡвѡ* му уѡз уши, *рѡдиѡвѡ* у Л^чјѣвну, *рѡдиѡвѡ* се, *рѡишиѡвѡ* зѡит, *сѡвиѡвѡ* трѡбу, *сѡмлиѡвѡ* код Јѡнека, *сѡвѡтиѡвѡ* га (= погодио) кѡменом, *сѡчиѡвѡ* га (= спазио, примијетио) у Ждрѡлѡвцу, *тѡглиѡвѡ* ко сѡвоња, *тѡжиѡвѡ* га, *ѡбиѡвѡ* бѡга у њѡму, *шѡкѡтиѡвѡ* прѡсѡт и сл.

⁷ Именица *ѡрокрѡм*, те већ поменути именице *ѡродрѡм* и *ѡроплѡн* највѣроватније су настале обичним неутралисањем јѡдног дијѡла вокалске секвенце, а не њѡним сажимањем и накнадним краћењем. На овакву прѡтпоставку наводи чињѡница да су ѡво ријѡтко фреквѡнтне групе, те и не постоје усталѡени модели за њѡховѡ сажимање.

Овакво *j* понекад има слабију артикулацију:

бáциџ се каменом, *запòслиџ* се, *сáгњиџ* у трапу, *káлиџ* клéпац, вáзда *љубиџ* дјéцу, није *мјериџ* жýто, *нáниџ* га ђаво, није ни *òкусиџ*, дòбро *пòтиџ*, *спрàтиџ* òвце, *тражиџ* цивикáт⁸.

Према инфинитиву глагола *бољети* радни глаголски придјев гласи *òлиџ* или *òљò*: *òлиџ* га дрòп; *òљò* га зуп и сл.

8. Вокалска секвенца *-oa-* редовно се сажима у *ā* у облицима именице *резервар*: *насò* пун *рèзервāр*, *имā* јòш пò *рèзервāра*, òсталò дòста гòрива у *рèзервāру*.

Такву судбину има и скупина *-oa-* која води поријекло од *-oja-* из форме именице *појас*: *ста̀ви* пиштòљ зà *пāс*, вòда дò *пāса*, др̀жи нòж зà *пāсом*.

Обично је *чò'ек*, *чò'ека*, *чò'еку...*, а понекад се након неутралисања међу-вокалског *j* група *oe* контрахује у *ē*: *знā* *чèк*, *питај* *чéка*, *рèци* *чéку*.

Група *oo* < *ол* контрахује се у *ō*: *òд* се с вòлом, *òд* ко òд мајкè рòђен, òде *ў* *Дò*, *Козáрове* кòкоши у *Дòцу*, *ђàвò* га дòнесе, *зòд* га нòжом, спу̀шта се на *кòцу*, пун *крòтò* куп"јера, *нàò* се на брòкву, мòмак *и* *пò*, смрди *рāсò*, òвом је *име* *Сòкò* (име коња), нòви *стò*, тò ти је *стòђавò*, сјèди на *стòцу*, *ўò* се *ў* прст.

Сажимање секвенце *-oo-* (< *-охо-*) у дуго *-o-* спроводи се у облику именице *походи*: òде *ў* *пòде*, дòшò *ў* *пòде* и сл.

9. Финална секвенца *uo* < *ул* (као и скупине *ao*, *eo*) најчешће се контрахује у *ō*:

бàнò пр"јетель, *блèнò* *ў* нас, *зàдò* ко бик, *закрèнò* се, *зàсò* каву, мàло *вàрнò*, *загрнò* кòжун, *закрèнò* се у клáнцу, *зèрнò* пòдрум, *вàкò* *зèнò*, није ни *зèнò*, *изврнò* се, *изгрнò* жàра, прàво *издàнò*, *изò* се, није ни *квèрнò*, *крèнò* нèкут, *мèтнò* *ў* цèп, *мукнò* двàпут, *òбò* чèзме, *освèнò* сн"јèк, *дишинò* га, *ошкрèнò* вràта, *плàнò* на ме, *пòгинò* на прагу, *покрèнò* му се кàмèн у зўчи, *поплàнò* му се вò, мàло *пòчинò*, *пригрнò* се, *пунò* *јўго*, *сàсò* чўдо сòли, здрàво *свèнò!*, дòбро *сврнò* рòге, *скèнò* с вràта, ко да је *скрèнò*, *иструнò* скрòс-нàскрòс, тò је òн *сукнò*, *иўтнò* лòпту.

Присутни су и аналошки облици типа: *зам"јèнò* за рàкију, *разм"јèнò* га Брàнко, *см"јèнò* га, *учинò* му се (исп.: Дешић 1976: 90).

Акцентована финална скупина *uo*, забиљежена само у облику *чуо*, понекад се чува: *чўò* сам те, није *чўò* и сл., или се и она сажима у *ō*: тò сам давно *чò*, је-ш *чò* да је Миле дòшò итд.

Скупина *uo* < *ухо* разбија се гласом *в* у именици *ухор*: црвèни *јòј* се *ўвòр*, нèмā пò *ўвòра*, а чува се у творбеним облицима типа: вèди што се *зауòриџò*, *зауòр"ла* се òнā пèл"ца.

⁸ О гласу *j* који неутралише скупину *uo* в. Ивић 1966: 115.

Медијална група *yo* контрахује се у \bar{o} у форми именице *Духови*, која се јавља у два различита морфолошка облика: сутра *Дџве*, за три дана *Дџви*.

10. Остале скупине добро се чувају – како оне које су акцентоване, тако и оне које се налазе на границама твореница, што се види на основу неколико сљедећих, произвољно одабраних примјера:

ај $\hat{a}mo$, *Веиме*, однѐси *гр̑ор^нну* з бунара, $\hat{i}m\bar{a}$ змија у *гр̑ау*, *задстаде* за нами, *наобл̑ач^ло* се, $\hat{n}o\bar{s}i$ *наочале*, $\hat{v}e\hat{h}$ $\hat{i}m\bar{a}$ *наус^нчу*, добро *научи^ло*, *поаси^ло* се, $\hat{p}o\bar{z}ak$ му $\hat{o}d\hat{n}ik$, $\hat{p}r\hat{o}p\bar{o}$ *дерде* (= у потпуности, сасвим), *предбу^ко* се, $\hat{c}a\hat{s}om$ $\hat{o}n$ $\hat{t}o$ *предкр̑ен̑е*, купи ако $\hat{v}\bar{a}l\bar{b}\bar{a}$ и *пр̑уба*, *пр̑одо^ло* мало, $\hat{v}\bar{a}zda$ смо у *стр̑ау*, добри ми *те^оци*, *ћау^ле* (узвик за тјерање говеда) итд.

III. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

11. Судбина финалних вокалских скупина у облицима радног глаголског придјева, као најзаступљеније морфолошке категорије по броју наведених примјера, представља добру полазну основу за смјештање говора Бастаса у корпус српских говора западне Босне као веће говорне цјелине. Сагледавањем укупног стања на територији коју захватају српски западnobосански говори, долазимо до закључка да је судбина финалних неакцентованих вокалских секвенци *ao* у глаголском придјеву радном поуздана изоглоса на основу које може да се класификује ово говорно подручје. На основу оваквог критеријума, српски говори западне Босне раздвајају се у двије зоне – зону \bar{a} (дио Босанске Крајине у којем се секвенца *-ao* своди на \bar{a} – в. Дешић 1976: 73–75) и зону \bar{o} (преостала територија, гдје *-ao* > \bar{o} – исп.: Петровић 1973: 59–60, Дешић 1976: 76–90, Далмација 1997: 32–35, Драгичевић 2000: 18–19, Црњак–Козомара 2015, 704–705). Као што се види према екцерпираној грађи, говор Бастаса припада већем ареалу – зони \bar{o} , што је и потврђено низом примјера у т. 5.

Скоро редовно контраховање неакцентованих секвенци *-eo*, *-yo* у \bar{o} у облицима радног глаголског придјева потврђује компактност говора Бастаса са свим осталим српским говорима западне Босне. Ако се изузме слушни утисак истраживача, и скупина *-io* у облицима глаголског придјева радног у говору Бастаса у суштини има исту судбину као и у свим другим западnobосанским говорима.

Судбина скупина *-ae-* у бројевима од $\hat{1}1$ до $\hat{1}9$, скупина $\hat{i}i$ < *ији*, затим скупина $\hat{o}o$ < *ол*, те судбина већине различитих скупина насталих у сантхију – још је једна већа група наведених примјера који потврђују несумњиву припадност говора Бастаса говорима ширега српскога говорног простора на подручју западне Босне. У изнесеној грађи подударност је видљива и у мноштву других појединости.

Нешто изолованих случајева који се не слажу са укупним стањем у другим истраженим говорима редовна су појава која се јавља у оваквим типовима истраживања и која налаже додатна истраживања, што ће веома брзо бити и учињено у радовима који слиједе.

IV. ЛИТЕРАТУРА

- БХДЗ6 1990:** *Говори централне, југоисточне и југозападне Босне*, Bosansko-hercegovački дијалектолошки зборник VI, Institut za jezik i književnost u Sarajevu – Institut za jezik, Sarajevo, 1–358 (дио грађе коју је обрадио Д. Вујичић, 7–124).
- Далмација 1997:** С. Далмација, *Ијекавски говори Поткозарја*, Бањалука, 1–264.
- Дешић 1976:** М. Дешић, *Западнобосански ијекавски говори*, Српски дијалектолошки зборник XXI, Београд, 1–316 + карте.
- Драгичевић 1986:** М. Драгичевић, *Говор личких јекаваца*, Српски дијалектолошки зборник XXXII, Београд, 7–238 + карте.
- Драгичевић 2000:** М. Драгичевић, *Списи о западнијим српским говорима*, Бања Лука, 5–120.
- Драгичевић 2001:** М. Драгичевић, *Најзападнији српски говори данас*, Зборник за српски језик, књижевност и умјетности, књига I, Бања Лука, 79–89.
- Драгичевић 2002:** М. Драгичевић, *Судбина самогласничких секвенци у данашњем говору требавских Срба*, Српски језик VII/1–2, Београд, 205–211.
- Ивић 1956:** П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика* (Увод и штокавско наречје), Матица српска, Нови Сад.
- Ивић 1966:** П. Ивић, *О Вуковом Рјечнику из 1818. године*, Београд.
- Ивић 1994:** П. Ивић, *Српскохрватски дијалекти (њихова структура и развој)* I књига, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад.
- Ивић 1996:** П. Ивић, *О језику*, Група аутора, Република Српска Крајина, Книн–Београд, 143–158.
- Козомара 2000:** Д. Козомара, *Фонетске особине говора села Бастаса*, дипломски рад у рукопису, Филозофски факултет Универзитета у Бањалуци.

- Козомара 2002:** Д. Козомара, *Млинарска терминологија Бастаса*, Зборник за српски језик, књижевност и умјетност II–2, Бања Лука, 197–200.
- Николић 1991:** М. Николић, *Говори србијанског Полимља*, Српски дијалектолошки зборник XXXVII, Београд, 1–549.
- Окука 2008:** М. Окука, *Српски дијалекти*, SKPD Prosvjeta, Zagreb.
- Петрић 1961:** М. Petrić, *Geografski i historijski pregled*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija, Sarajevo, 21–30.
- Петрић 1961:** М. Petrić, *Porijeklo stanovništva*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija, Sarajevo, 21–90.
- Петровић 1973:** Д. Петровић, *О говору Змијања*, Библиотека ЗФЛ XIV/1–2 и XV/1–2, Нови Сад.
- Пецо 1978:** А. Ресо, *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Beograd.
- Рамић 1999:** Н. Рамић, *Ливањско-дувањски говорни тип*, Српски дијалектолошки зборник XLVI, Београд, 263–426.
- Рамић 2010:** Н. Рамић, *О јатовским изоглосама*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 1–134.
- Црњак–Козомара 2015:** *О вокализму говора Јаворана*, Српски језик XX, Београд, 697–710.
- Чустовић 1961:** Ђ. Ćustović, *Narodni govor*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija, Sarajevo, 91–117.

THE FATE OF VOCAL GROUPS IN THE SPEECH OF BASTASI
(NEAR BOSANSKO GRAHOVO)

Summary

Based on relevant examples, this paper primarily examines the ways of neutralization of individual vocal groups in the speech of a Bosansko Grahovo village. The paper aims to present the fate of vocal groups in the examined location and, based on the existing literature, determine its place in the western Bosnia Serbian speeches as a compact speech unity.

Key words: vocal groups, contactation of vocal groups, neutralization of vocal groups, Serbian and Iyecavian speeches of western Bosnia, east Herzegovina (Herzegovina-Krajina) dialect.

Dragomir V. Kozomara